

Entisaikain elitismiä

Nykyaikaisempien poliittisten ihanneiden puolestapuhujat muistavat tökkiä antiikin Kreikan palvottuja ukonkuvia alas jalustoiltaan. Muinaishistorian erikoislehden *Historian* vuoden ensimmäisessä vihkossa Novi Sadin yliopiston Ivan Jordović esittelee Aristoteleen käsityksiä tyranniasta ja demokratiasta. Jordović sanoo, että Aristoteleen ajatukset ääriyranniasta perustuivat empirisiin kokemuksiin, mutta toisaalta ne saivat elämännesteensä Ateenassa vaikuttaneesta demokratianvastaisuuden perinteestä. Jordovićin mukaan Aristoteles ei pyrkinyt *Politiikassa* pelkkään spekulointiin vaan halusi hyökätä hienovaraisesti kansanvaltaa vastaan.

Aristoteles ei ollut ajatuksineen yksin, sillä kansanvallan vastaisuuksiin intoutuivat myös Pseudo-Ksenofon, Thukydides, Aristofanes, Platon ja Isokrates. Aristoteleen näkökulmasta vihamielisyys näkyviä yksilöitä kohtaan lyö leimansa sekä demokratiaan että tyranniaan. Jos valta on massoilla, yläluokka vaarantuu. Tyranni puolestaan kaihtaa kaikkia muita, jotka ovat hänen tapaansa ylpeitä ja vapaahenkisiä. Aristoteleen mukaan kunnianarvoisimpia kansalaisia pidetään sekä

tyranniassa että demokratiassa rajattoman vallankäytön esteenä. Lisäksi Aristoteles löytää hallintojärjestelmien väliltä rinnakkaisuuksia: siinä missä demagogi edustaa demokratian pahimpia puolia, tyranniassa samassa asemassa vaikuttaa tyrannin mielistelijä. Kummankin touhut johtavat mielivaltaisuuteen ja laittomuuteen. Kaiken kukkuraksi Aristoteles korostaa – tosiasioiden vastaisesti tosin –, että radikaali demokratia sallii orjille, metoikeille ja naisille miltei samat oikeudet kuin kaupunkivaltion varsinaisille kansalaisille, mikä puolestaan on omiaan murentamaan kansalaisten identiteettiä. Vähemmän kunniakkaita tarkoituspäriä ajava argumentti on ollut vähemmän kunniakas jo 2300 vuotta sitten.

Jordović jäljittää Aristoteleen tekstistä tyrannian kaksitoista keinoa, joihin kuuluvat muun muassa koulutuksen estäminen, urkkiminen, kansalaisten pitäminen erillään toisistaan ja ihmisten poliittisten toimintamahdollisuuksien heikentäminen. Mutta jokaisella tyrannian konstilla on kääntöpuolenaan se, että myös valtoimenaan vellova demokratia johtaa samaan tulokseen.

Jordović korostaa, että itse asiassa Aristoteleen ihannedemokratia oli lähellä oligarkiaa. Koska Aristoteleen ajan Ateenassa oli voimakkaita paineita sopeutua demokratiaan, Aris-

toteles kritisoi rajatonta demokratiaa tyrannian arvostelemisen suojissa. Jordovićin mukaan *Politiikka* sallii päätellä, että Ateenan demokratia oli historiallisesti ratkaisevassa osassa paitsi ehdottoman vapauden myös ehdottoman vapaudettomuuden löytämisessä. Loppupontenaan Jordović toteaa, ettei Platonin ja Aristoteleen suhde totalitarismiin siitä huolimatta ole niin selvä kuin jotkut tutkijat väittävät. Tuliko selväksi?

Kuuluuko?

Jürgen Müller pohtii *Historische Zeitschriftin* vuoden avausnumerossa, millaiset ongelmat vuottavat historioitsijaa, kun tämä yrittää tutustua historian ääniin ilman äänitteitä. Iki-vanhoja kirjoituksia ja kuvia voidaan kyllä tutkia, mutta muinaisesta Roomasta tai Kiinan keisarin hovista ei ole äänitallenteita.

Müller valittelee, ettei lääketieteellisten, fysikaalisten ja fysiologisten tietojen perusteella ole vielä kehitetty kuulemisen historiallista antropologiaa. Siksi Müller yrittää itse viitoittaa tietä historian akustiselle vaarinotolle. Kuulo tuo informaatiota, auttaa suuntautumaan, on mukana luomassa kokemusta ja mahdollistaa kommunikaation: vaikka mahdollisuudet tutkia kuuloaistia historiallisesti ovat rajal-

liset, sen painoarvo inhimillisessä kokemuksessa on eittämätön. Menneiden vuosisatojen äänet ovat suurimmaksi osaksi joutuneet samaan historian roskatynnyriin kuin nuo vuosisadatkin, mutta jäljellä on myös alkuperäisääniä, kuten Müllerin mainitsevat Magdeburgin tuomiokirkon kellojen äänet. Tällessä on myös mekaanisia kirjoitus-koneita ja vanhoja soittimia, mutta puheet, huudot ja laulut on tuoni vienyt. Müller kuitenkin muistuttaa, että aina Perikleestä Martin Luther Kingiin länsimainen retoriikka on tarkoitettu ennen kaikkea kuultavaksi. Hän korostaa, että maistetun, haistetun ja kosketetun tavoin kuuluu sisältyä voimakkaampi emotionaalinen ulottuvuus kuin nähtyyn.

Artikkelinsa lopuksi Müller summaa äänihistorian ensimmäisiä askeleita: Maurizio Bettini on tutkinut antiikin kirjailijoiden tapaa kuvailla esimerkiksi eläinten ääniä, ja Horst Wenzel on analysoinut keskiaikaista kirkkoa äänitilana. Bruce R. Smith on tutkaillut esimodernin Englannin äänimaailmaa ja Richard Cullen Rath varhaisen Amerikan ääniä. Alain Corbin on puolestaan eritellyt kellojen äänen merkityksiä historiassa. Myös historiallista musiikkia on tutkittu erityisesti vapaustoiveiden ilmaisijana. Äänten tutkimus on lapsenkengissä ja polvihousuissa, mutta

Müller enteilee historiatieteiden ”äänellistä käännöstä”. Lisätietoa on tarjolla, jos historian tutkimus älyää olla kuulolla.

Poliittisen satiirin löysä ydin

Teatterissa (2/11) Markku Koski kertoo viime vuosien kotimaista poliittista satiiria sekä teatterilavalla että televisiossa, jota hän sanoo nykyajan *polikseksi*. Teatteriversiot tosin ovat viime aikoina herättäneet enemmän ärtymistä kriitikoissa kuin poliitikoissa. Myös maalinsa ohi ampuva osuu aina johonkin. Helsingin kaupunginteatterin puskafarssirytmistely *Koljatti* sai *Ilkan* kriitikon jopa pohdiskelemaan, miksi tökerö matkiminen, jota koulussa pidettäisiin kiusaamisena, herättää teatteriyhteisössä naurua, ”koska sen kuuluu niin tehdä”. Kuinka onnistuneena voimme pitää satiiria, jos tällaiset asiat askarruttavat ammatikriitikkoakin? Näytelmän tekijät vetosivat sananvapauteen ja sepitelyyn, mutta nekin kuulostavat vain koulukiusaajan ”hätäiseltä sopertelulta siitä, että leikistähän siinä oli kyse”, Koski toteaa. Ri-

vouksia, eritteitä ja kohtuuttomuuksia riittää, mutta yksi puuttuu joukosta: politiikka.

Poliittinen satiiri näyttääkin olevan pelkkää pilkkaa ilman ideologista sanomaa, siis satiiria poliitikoista. Juuri tässä se Kosken mukaan kuitenkin tavoittaa juurensa antiikin Kreikassa, Aristofaneen komedioissa. Aristofaneen mielestä ”politiikka oli ihmisen aitojen eroottisten tunteiden sublimointia”, eikä ihminen ollut ”ensisijaisesti poliittinen, vaan ruumiillinen eläin”.

Toisaalta Koski toteaa, että Aristofaneen ”hillitön liioittelu, keinojen saturaatio” saattoi olla reaktio poliitikkojen ”ylipursuilevaa retoriikkaa kohtaan”. Mutta missä on tämän päivän suomalaispoliitikkojen ”ylipursuileva retoriikka”? Eikö heitä luonnehdi paremminkin tiukkapipoinen ja harmaa, madonlukuja lateleva ja alati ilmeiltään huolestunut virkamiesmäisyys? Onko kotimaisella poliittisella satiirilla ollut mitään tekemistä retoriikan kanssa sitten ikimuistoisen *Itälapsyn*?

Jos yleisökään ei naura ja kriitikotkin mumisevat arvioissaan jotakin ”myötähäpeästä”, on pakko kysyä, puuttuuko poliittisesta satiirista myös huumori. Kun poliittisesta satiirista poistetaan politiikka, retoriikka ja huumori, mitä meille jää käteen? Sekö, mitä kukaan ei käteensä haluaisi?